

ДАЙДЖЕСТ

ДО ДНЯ
народження
Олени Теліги

"Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив
Та там, де треба, я тверда й сувора:
О краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жодний ворог".

Олена Теліга

Олена Іванівна Теліга (1906 -1942) – українська поетеса, літературний критик, символ нескореної України. Вона прожила недовге, але буремне життя.

Це нове ім'я, яке зовсім недавно поповнило українську літературу. Поетеса виринула із забуття лише через 50 років після загибелі. Кремлівська пропаганда затаврувала Телігу як «ворог народу». Її ненавиділи за те, що вона загинула з молитвою про Україну, а не з вигуком «Слава Сталіну!», що її патріотичним символом був синьо-жовтий прапор з тризубом, а не інший. Вона була не комсомолкою, не комуністкою, а членом ОУН, патріоткою своєї держави і загинула за Україну.

Тепер її вивчають у школі. Проте, навіть незважаючи на цей факт, вона й досі лишається майже невідомою.

Олена Теліга (дівоче прізвище Шовгенова)
народилась 21 липня 1906 року у місті іллінську
(підмоскв'я) в інтелігентній родині.

У 1918 році Шовгенови з
трьома дітьми (дочкою і двома
старшими братами Андрієм та
Сергієм) переїжджають до Києва,
де Іван Опанасович (батько
Олени) працює професором
Київського політехнічного
інституту. Саме з Києвом майбутня
поетеса й пов'язуватиме найкращі
моменти в житті (неодноразово
згадуватиме місто у своїх листах
та поезіях).

Олена з батьком

У Києві Шовгенових застала Українська революція. Іван
Опанасович стає міністром уряду Української Народної
Республіки, а старший брат Сергій вояком армії УНР. Олена ж
тоді ще перебувала у полоні юнацьких мрій.

Після поразки української державності батько і старший брат у 1920 році змушені були емігрувати. Олена з матір'ю і молодшим братом залишились. Щоб якось звести кінці з кінцями, мати продавала хатні речі, а 13-річна Оленка працювала за пайок на комуністичних городах. Пізніше влаштувалась посильною в рідну Київську політехніку, де нещодавно працював батько.

«З таємничою радісною усмішкою мила я підлогу і закопчене начиння, з такою ж усмішкою ганяла і розносила повістки або пиляла дрова, – зізнається Олена в листі до подруги. – Все це мене мало обходило, і все я робила мов у сні, робила старанно, але не переймаючись всім цим». Так почалося її духовне гартування.

У липні 1922 року Олена з матір'ю та братом вирушають в еміграцію до Чехословаччини, де батько став першим ректором Української Подебрадської господарської академії. Олена стає студенткою історико-літературного відділу Українського вищого педагогічного інституту ім. М.Драгоманова у Празі.

Олена Теліга
у колі подруг

Поринувши у бурхливе студентське життя, Олена бере активну участь у літературних вечорах та диспутах, спілкується з Н. Лівицькою-Холодною, Є. Маланюком, Ю. Дараганом, О. Ольжичем, Л. Мосендзом. Але з невідомих причин диплома вона з однокурсниками так і не отримала.

Подружжя Теліги

У студентські роки Олена Шовгенова зустріла й свого майбутнього чоловіка Михайла Телігу –

Олена Теліга і
Дмитро Донцов

кубанського козака, бандуриста, старшину армії УНР, з яким і поєднала долю 1 серпня 1926 року.

У 1927 році про Олену починають говорити як про поетесу, хоча публікацій її перших віршів не знайдено. Без дозволу автора, друзі надсилають листа і твори Теліги редакторів «Літературно-наукового вісника» Д. Донцову, який першим вже тоді розгледів справжній поетичний талант у ще недосконалих творах молодої поетеси.

Невдовзі подружжя переїжджає до Варшави. Тоді ж настають злидні й нестатки. Поетесі доводиться працювати з музичними номерами в нічних кабаре, манекенницею, пізніше вчителькою початкових класів. У ці роки вона активно друкує у «Віснику» й інших журналах не тільки свої вірші, а й прозу та публіцистику. Так у 1933 році з'являється фрагмент оповідання «Або-або», в основу якого були покладені власні враження від пережитого в Києві за часів радянської влади.

У грудні 1939 року Теліги переїжджають до Кракова, де Олена зустрічає свого давнього знайомого Олега Кандибу-Ольжича – відомого поета та вченого, громадського і політичного діяча, одного з керівників націоналістичного руху. Розмова з ним стала визначальною в її подальшій долі, бо саме відтоді вона взялася до активної роботи в ОУН.

Олена готує ідеологічні матеріали, які відправляє на Україну, складає тексти листівок. Спочатку революціонери-підпільники поставилися з недовірою до молодшої тендітної жінки, що не підходила для складної революційної роботи, але пізніше, побачили в ній справжню патріотку.

Хоч і бурхливим було життя Теліги в Польщі, якесь нездоланне тяжіння до Києва жило в її душі постійно.

Тож у липні 1941 року Олена разом із письменником Уласом

Самчуком нелегально перейшли кордон і вирушили до Львова. А вже 22 жовтня Олена прибула до Києва. Так здійснилась її мрія.

Та напівзруйнована столиця зустріла свою дочку зовсім нерадісно. *«Проїздила знайомим Святошином, але... не було знайомих обличь; усі обличчя – сумні й замкнуті, замість радісної батьківщини – почорнілі й похилені Караваївські дачі. Обшарпана "Політехніка", неплеканий парк, де проходили дитячі забави. Усе не так... Усе нове...»* - нотує Олена.

Олена Теліга з товаришами. Зліва 1-й ряд: Орест Оршанськи-Чемеринський, Олена Теліга, Улас Самчук. 2-й ряд: Михайло Михалевич, Омелян Коваль, О. Русов. Львів, літо 1941 р.

Не шкодуючи сил, Олена Теліга з побратимами беруться за налагодження громадського, політичного та культурного життя в Києві. У літературній сфері залишилися самі згарища та руїна, але поетеса організовує «Спільку українських письменників», відкриває пункт харчування для своїх соратників.

Олена починає редагувати літературний тижневик «Литаври» (додаток до газети «Українське слово»). Газета торкалась різноманітних питань і мала яскраве антиімперське забарвлення. Працювати поетесі було важко, адже старших ветеранів пера залишилось обмаль, молодь мала вже радянське виховання, а статті, в яких автори славили фюрера та його «новий порядок», Олена Теліга відмовлялась друкувати навіть попри те, що це дуже часто ставало приводом для доносів у гестапо.

Поетеса не брала до уваги постанов німецької влади, зухвало і принципово ігнорувала їх. Врешті «Литаври» заборонили, почалися арешти. І хоч попереджали друзі поетеси, що гестапо готує засідку в приміщенні «Спільки», у приватній розмові з М. Михалевичем Олена підкреслила: *«Ще раз із Києва в еміграцію не поїду! Не можу...»*.

Поетеса сама зробила свій вибір, а разом із нею і її чоловік Михайло. Під час арешту він назвався письменником, щоб бути разом. 21 лютого 1942 р. в Бабиному Яру Олену Телігу разом з іншими діячами ОУН розстріляли фашисти. У гестапо Олена перебувала в камері № 34, де пізніше знайшли напис, зроблений її рукою: *«Тут сиділа і звідти йде на розстріл Олена Теліга»*. Зверху викарбовано націоналістичний, стилізований під меч, Тризуб. А один із німецьких офіцерів після смерті Олени сказав: *«Я ще не бачив чоловіка, щоб так героїчно вмирав, як ця гарна жінка»*.

В Києві у лютому 1992 р. в Бабиному Яру було встановлено пам'ятний хрест на її честь, вулицю, що пролягає поруч, назвали її іменем, створено Всеукраїнське жіноче товариство імені О.Теліги, засновано Міжнародну літературно-мистецьку премію.

За життя їй так і не вдалося видати жодної збірки. Та хоч і залишила вона по собі невеликий творчий спадок, життя її було коротке, але яскраве й сповнене великих справ.

Пам'ятаймо наших героїв!

Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості»

Це історія про неординарну особистість Олену Телігу від її шістнадцяти років і до розстрілу у 35-річному віці у Бабиному Яру. А ще про її нестандартні вчинки, оригінальне поводження, кохання, боротьбу за незалежність України. Родзинкою роману є вірші поетки, майстерно вплетені у канву твору, уривки із листів, спогади про Олену...

«Вперше я дізналася про Олену Телігу на початку 90-х років, коли отримала з Канади книгу, видану завдяки українській діаспорі — там були зібрані спогади

її сучасників про неї. До того інформація про поетесу була недоступна і, звісно, в Україні про неї знали лише “посвячені”, — пригадує Ірен Роздобудько. — Доля Олени, її особистість, краса і коротке, але таке яскраве життя мене вразили й надихнули.»

Все, що відомо про Олену Телігу, міститься у спогадах її сучасників - друзів, подруг, побратимів, однодумців. Її творчий спадок—це близько 40 віршів, кілька публіцистичних статей і одне напіваавтобіографічне оповідання. Все, що вона передала друзям до Рівного перед арештом і загибеллю, вірші і щоденники, - безслідно зникло. Нам залишилися фотографії та архівні документи. Для відтворення життя Олени Теліги письменниця використовувала спогади сучасників, вірші, листи, статті і прозу самої Олени.